

Doorstroom en regionale samenwerking in de beroepsopleidingen-kolom.

een adviesnotitie

R. van Asselt
Mei 2016

- *Naast kwalificatie ligt er nog te weinig nadruk op socialisatie en persoonsvorming;*
- *Studenten zijn weinig gemotiveerd. Ze besteden weinig tijd aan hun studie en worden tegelijkertijd ook te weinig uitgedaagd. Ook is er nog niet genoeg aandacht voor talent en talentontwikkeling;*
- *Het studiesucces is nog laag; studenten doen lang over het afronden van hun opleiding en de uitval is met name in het hbo hoog.*
- *De verbinding met de samenleving, waaronder bedrijven, maatschappelijke organisaties en de stad verbetert, maar moet nog beter;*
- *Het Leven Lang Leren kan nog beter;*
- *Doorstroom tussen sectoren en opleidingen stukt;*
- *Het onderwijsaanbod is nog te weinig gedifferentieerd;*
- *Er is nog te weinig onderzoek in het hbo.*

Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025, pag. 16

Vooraf

Deze notitie is mede opgesteld naar aanleiding van discussies over regionale samenwerking (vmbo-)-mbo-hbo in het landelijk overleg BK16/20, op de Dag van de Beroepskolom 2014 en 2015 en het overleg met OCW-beleidsmedewerkers over de mogelijke vormen en inhoud van regionale samenwerkingsrelaties in de beroepskolom.

Tevens is het aandachtspunt van de regionale samenwerkingsverbanden in het lectorenoverleg met de minister (april 2016) aan de orde gesteld.

Bij afwezigheid van een landelijke wettelijk en bestuurlijk kader voor de beroepsopleidingenkolom als geheel is stimulering van de beroepskolom vooral gebaat bij, en afhankelijk van regionale samenwerking tussen betrokken onderwijsinstellingen en het beroepenveld.

In de 'Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025' worden de noodzaak, condities en mogelijkheden van het 'wat' van de regionale samenwerking breed uitgemeten. Mogelijk dat deze notitie een deel van de 'hoe'-vraag kan beantwoorden.

De paragrafen 1 en 2 geven een probleemschets van de doorstroom in de beroepskolom, die inleidend zijn voor de adviezen omtrent de eisen die aan regionale samenwerkingsverbanden gesteld moeten worden (paragraaf 3) en voor de adviezen aan landelijke overheden (paragraaf 4).

De inhoud van deze conceptnotitie zal voorliggen ter bespreking in het BK16/20 overleg van juni a.s. en wordt in zijn eindversie aangeboden aan het ministerie van OCW.

PM:

De opsteller van deze notitie is oprichter van het Lica en was 15 jaar directeur van het Lica, was oud-lector Instroommanagement en Aansluiting van Saxion Hogescholen en thans voorzitter van BK16/20.

Het ontbreekt te zeer aan een structureel perspectief op regionale samenwerking in de keten.

Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025, pag. 47

1. Bruggen bouwen tussen bewegende oevers

De regionale samenwerking in de keten vmbo-mbo-hbo en (ha)vo-hbo is de laatste jaren fors toegenomen. Daar is ook alle reden voor. De doorstroom in de keten stagneert en veel studenten vallen uit of studeren sterk vertraagd. Dat geldt voor beide leerlijnen vmbo-mbo-hbo en havo-hbo in vergelijkbare, ernstige mate.

De onderdelen van de keten (vmbo, mbo, havo/vwo en hbo) ontwikkelen zich tot nu toe nagenoeg autonoom waarbij in ieder van de betrokken voor- of vervolgopleidingen in de keten *achteraf* aanpassingen moeten worden getroffen om de aansluitende leerwegen zo goed mogelijk begaanbaar te houden. Op deze wijze wordt doorstroom en behoud van aansluiting een voortdurende poging om bruggen te bouwen tussen bewegende oevers. Deze fricties in de scharnierpunten in de keten worden vaak benoemd als een van de oorzaken van gering studieresultaten.

Daarnaast is er een groeiend besef – niet alleen in de strategische agenda, maar ook op de werkvloeren – dat ook de onderwijs(leer)processen en de onderwijsorganisatie in de ketendelen zelf verbetering behoeven waarbij onder andere meer maatwerk voor leerlingen en studenten geleverd zou moeten worden.

Stelselwijziging?

Het is niet realistisch om te verwachten dat om deze redenen op korte of middellange termijn een stelselwijziging wordt doorgevoerd waarbij een vernieuwd, samenhangend stelsel van beroepsopleidingen gecreëerd en aangestuurd wordt. Politiek is dat geen haalbare kaart. Bovendien zijn onderwijsinspecties, vakverenigingen, velddirecties binnen OCW en de onderwijsbrancheverenigingen nog gescheiden in vo-, bve-, hbo- en wo-geledingen. Dat betekent dat:

- in de regio's de aansluiting en doorstroom in de keten(s) gezamenlijk moeten worden aangepakt,
- overheden faciliteiten dienen te bieden die aanpak en oplossingen op een gerichte wijze stimuleren en mogelijk maken, en/of (juridisch) belemmeringen wegnemen.

Om deze processen goed op elkaar af te stemmen en disseminatie van ervaringen mogelijk te maken is een meer structureel perspectief op aansluiting, doorstroming, studiesucces, uitval, flexibilisering van onderwijs en samenwerking in de keten noodzakelijk.

Overigens dient te worden toegejuicht dat met het oog op de Strategische Agenda binnen met ministerie van OCW een overleggroep mbo-hbo bestaat.

Aanpak tot nu toe

Er leeft in de regio's een grote diversiteit aan visie, oplossingsrichtingen en activiteiten om de doorstroom en het studiesucces te verbeteren. Zowel in de sector overstijgende activiteiten als in een domeinspecifieke aanpak. Een dominant kenmerk van deze activiteiten is de weinig succesvolle (dwangmatige) homogenisering van de toenemend heterogene instroom.

Van deze en andere ervaringen wordt buiten de eigen regio nauwelijks gebruik gemaakt en veelal gaat men ook niet op zoek naar goede voorbeelden elders; ieder vindt het eigen wiel uit. Verschillende criteria voor, en opvattingen over studiesucces en de wijzen waarop studiesucces is te verbeteren belemmeren vaak de disseminatie van ervaringen. De diversiteiten dragen ook niet bij aan overzichtelijkheid in de kolom en transparantie die richting moet geven aan loopbaan- en studiekeuzebegeleiding.

Samenwerking, uitwisseling van ervaringen en afstemming van activiteiten is dan ook van groot belang en essentieel als het gaat om een nieuwe aanpak, gelet op de voorstellen die in de Strategische Agenda worden gedaan. Ook hier wil deze notitie toe aanzetten.

*Ik wil niet alleen dat het hoger-onderwijsstelsel goed toegankelijk is voor leerlingen en studenten die instromen in het hoger onderwijs, maar ik wil studenten binnen het hoger onderwijs ook kansen bieden om het maximale uit hun talent te halen. Daarvoor is het belangrijk dat het onderwijsaanbod goed aansluit op de verschillende niveaus, interesses en ambities van de steeds gevarieerder wordende studentenpopulatie. **Een meer gedifferentieerd aanbod is nodig.***

Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025, pag. 53

2. Fundamenten van de beroepskolom

Het gaat, voor de beroepskolom, allereerst om een drietal (actuele) funderende uitgangspunten die de betrokken schoolorganisaties, beroepenvelden en overheden houvast kunnen bieden bij het ontwerpen van succesvolle leerwegen in de keten van beroepsopleidingen.

Zo'n uitgangspunt, vanuit deelnemersperspectief, is dat de leerling/student een succesvolle doorlopende leerweg aflegt indien

- hem/haar¹ de kans geboden wordt om zijn talenten en passies zo ver mogelijk te ontplooiën en
- hij/zij een kansrijke beroepsbeoefenaar kan worden.

Echter, dit uitgangspunt is niet conflictvrij; eisen die het beroepenveld stelt lopen niet altijd parallel aan de wens van een individuele onderwijsdeelnemer om zich maximaal te ontplooiën binnen zijn passies. Het definiëren en ontwikkelen van een structureel perspectief is (dan ook) niet een zaak die alleen bij een onderwijssector of alleen bij het beroepenveld ligt. Onderwijs, beroepenveld en overheden zullen dit gezamenlijk moeten aanpakken en om die reden ook (direct of indirect) in Europese, landelijke en regionale samenwerking moeten participeren.

Een tweede funderend element voor een doorlopende keten van beroepsopleidingen is de benodigde flexibiliteit in de aanpak van de instroom, het onderwijs en het ontwikkelen van *nieuwe uitstroomprofielen* in de beroepsopleidingenkolom. Dat heeft dan betrekking op zowel formele (geflexibiliseerde) uitstroomprofielen als ook op het bereiken van gecertificeerde leeruitkomsten binnen een systeem van levenlang leren. Deze profileringen, die hierna verder worden uitgewerkt, dienen binnen de kaders van een herkenbaar hbo-niveau te worden bereikt. Ook om deze reden is een bezinning op hetgeen onder hbo-niveau wordt verstaan zeer urgent.

Een derde fundament is een eenduidige opvatting over wat onder studiesucces, studierendement en studie-uitval moet worden verstaan. Naast streefnormen daarvoor vraagt ook de omgang met uitvallers een andere aanpak. Uitvallers uit een opleiding zouden meer als kansrijke instromers in een andere opleiding kunnen worden beschouwd, dan alleen als schoolverlaters. In het geval dat een student niet in staat blijkt het gehele formele programma af te ronden en daarom het (bekostigd) onderwijs verlaat zou hij/zij een portfolio met wel afgeronde onderwijs-eenheden moeten meekrijgen. Voortzetting van een opleiding op een andere hogeschool, of een niet-bekostigde onderwijsinstelling dan wel bedrijfsopleiding wordt dan binnen de beroepskolom niet als uitval aangemerkt.

---

¹ Vanwege de leesbaarheid wordt onder hij/zijn/hem ook begrepen: zij/haar/haar

Deze aspecten zouden in samenspraak met onderwijs en beroepenveld mee-ontworpen moeten worden in de versterking van de regionale beroepskolom en de nog te formuleren maatschappelijke en onderwijskundige visie op de kolom. De versterking van de beroepskolom vraagt om inhoudelijk herontwerp van programma's die studiesucces in bovengenoemde zin mogelijk maken en die (dus) ook de flexibiliteit van het onderwijs verhoogt.

Het is de vaste overtuiging dat zonder deze student- en maatschappijgerichte flexibilisering en profielfifferentiaties van het onderwijs in de beroepskolom het doorstroom- en rendementsprobleem nooit zal worden opgelost en ook de toegankelijkheid van het (hoger) onderwijs niet wordt verbeterd.

Anderzijds vraagt een dergelijke flexibilisering ook (veel) meer aandacht voor aansluitingen en doorstroom in de keten gelet op de verschillende bereikte uitstroomprofielen van vooropleidingen en gewenste (kansrijke) instroomprofielen voor gedifferentieerde vervolgopleidingen.

Tot zover de drie fundamenteën onder de beroepskolom en bouwstenen voor een (regionaal) structureel perspectief op de beroepskolom.

Flexibilisering

Omdat flexibilisering een gezamenlijk en dominant punt in de regionale samenwerkingsverbanden zal zijn, geven we hier een nadere motivering en een eerste uitwerking van de flexibilisering in termen van profileringsvormen in de beroepskolom.

Het (voorlopige) denkkader is dat we flexibilisering, als startpunt, vanaf de bovenkant van de beroepsopleidingskolom uitwerken, waarna en waarop andere delen van de kolom de talentontwikkeling van studenten en de onderwijsflexibilisering kunnen (in)richten.

Teneinde:

1. het hbo-onderwijs te bevrijden van haar dwangmatige en niet succesvolle homogenisering van de instroom², om
2. het beroepenveld meer benodigde variaties van hbo-profielen aan te bieden, en om
3. de toegankelijkheid en doorstroom te bevorderen

dienen naast de bestaande programmalijnen in het hbo meer flexibele uitstroomprofielen van hbo-bachelor en hbo-Ad afgestudeerden te ontstaan. De door velen als *trilemma* ervaren opdracht (meer hoger opgeleiden, meer kwaliteit en minder uitval) kan met flexibilisering van dergelijke hbo-uitstroomprofielen beter worden gerealiseerd dan met ongewijzigd beleid ter zake. De beoogde flexibilisering draagt tevens bij aan de mogelijkheden voor persoonlijke talentontwikkeling van leerlingen en studenten.

Meer onderwijsdifferentiatie is tevens een antwoord op het trilemma (...). Daarvoor is het nodig dat hogescholen gericht op bepaalde groepen studenten scherpere en meer herkenbare onderwijsprofielen kiezen. Ik ben bereid dit pad van verdere differentiatie en maatwerk te ondersteunen (...)

Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025, pag. 22

Aan welke typen profilering kan op basis van het bovenstaande worden gedacht?

---

² Niet succesvol gelet op het diplomarendementen en op het verlies aan opleidingsniveau door de onderwijstijd die besteed wordt aan reparatie- en bijspijkerprogramma's.

Eerst mag worden opgemerkt dat de huidige streaming van hbo-leerwegen zoals Ad-programma's (straks eigen opleidingen), honours-programma's en de driejarige opleidingen voor vwo'ers al goede aanzetten zijn tot flexibilisering en maatwerk.

Gelet op aanleg en beroepsperspectieven van instromers en gelet op de oorzaken van studievertragingen op dit moment is verdere profilering van hbo-afgestudeerden mogelijk in (een domeinspecifieke mix van) leeruitkomsten die terugvallen op een relevant en goed te definiëren onderscheid tussen opleidingen die keuzes bieden in:

- meer praktijk gericht, dan wel meer theoriegericht onderwijs,
- bredere opleidingen, dan wel smallere, beroepsspecifiek onderwijs,
- monodisciplinaire opleidingen dan wel meer multidisciplinaire opleidingen,
- meer ondernemingsgericht, dan wel meer onderzoeksgericht onderwijs.

Vooralsnog wordt hierbij geen onderscheid gemaakt tussen, of aan voorsortering gedacht van, mbo- of vo-leerlingen. Wel zouden voor de aangeboden geprofileerde leerwegen nadere vooropleidingsadviezen kunnen worden geformuleerd, om de studiekeuze en studiekeuzebegeleiding meer te structureren en te sturen.

3. Adviezen omtrent eisen te stellen aan regionale samenwerking

Zoals gezegd zal er in het onderwijsstelsel geen aparte sector 'beroepsopleidingen' komen, met een eigen OCW-directie, branchevereniging, inspectie etc., die voor stimulerende beleidsontwikkeling en aansturing kan zorgen. Wel is er een landelijk overleg rond Regionale Associate Colleges, maar het is nog niet helemaal helder wat de positie ervan is binnen onder meer de Vereniging Hogescholen.

Het gaat om samenwerking en afstemming tussen de huidige stelseldelen. Samenwerking en afstemming moet dus uit de regio's komen: samenwerking tussen vo-scholen, ROC's AOC's, vak-scholen, hogescholen en het regionaal beroepenveld. Hierbij zullen zeker verschillen per regio (moeten) ontstaan, afhankelijk van het structureel perspectief op de beroepsopleidingenkolom dat in een regio het draagvlak voor samenwerking vormt. Daarmee is de eerste functionele eis gegeven.

3.1 Structureel perspectief

Ontwikkel voor de eigen regio een structureel perspectief op de beroepskolom als gemeenschappelijk baken voor samenwerking.

Daarin wordt beschreven waar de samenwerking zich op richt in termen van:

- de 'lengte en breedte' van de kolom: vmbo-mbo1/2, vmbo-mbo3/4-hbo³, havo-hbo en/of vwo-hbo-wo,
- de betekenis van de beroepsopleidingenkolom voor het regionaal beroepenveld en de functie voor het levenlang leren, waarin ook positie van de Ad wordt betrokken alsmede andere kwalificaties (mogelijk te koppelen aan portfolio's van studenten, ook als ze om allerlei redenen tussentijds het onderwijs verlaten),
- de visie op de relatie tussen de persoonlijke ontplooiing van de studenten versus de wensen van het beroepenveld,
- de keuzes voor de eindprofielen van de hbo-afgestudeerden en de mogelijkheden die dat voor het vmbo, mbo en het havo kan hebben.

Overweeg ook om niet altijd over de beroepskolom te spreken. Kiezende leerlingen en ouders kunnen bij het begrip 'kolom' het idee krijgen dat een vast, onontkoombaar traject (keurslijf) moet worden bewandeld. Terwijl het juist gaat over meer flexibele leerwegen gericht op talentontwikkeling en naar een kansrijk eindresultaat, zowel 'verticaal' in de opleidingshiërarchie als ook 'horizontaal' binnen elkaar aanvullende opleidingen (joint degrees). Ook kunnen de gewenste en mogelijke verbindingen met bedrijfsopleidingen een onderdeel van het perspectief zijn.

3.2 Probleemanalyses

Ontwikkel en beschrijf de door alle betrokken geledingen en sectoren in de keten gedragen volledige, domeinspecifieke probleemanalyses en oplossingsrichtingen.

Te vaak worden van het doorstroom- en aansluitingsprobleem één specifiek probleemaspect bij de kop gepakt en worden alle kaarten op dat ene aspect ingezet om te laten zien 'dat er hard aan wordt gewerkt'. De veelheid van factoren, omstandigheden, opleidingskarakteristieken, vooropleidingskenmerken etc., leren echter dat er geen panacee is voor het oplossen van de doorstroomproblematiek. Binnen regionale samenwerkingsverbanden zou een domeinspeci-

---

³ Onder hbo wordt hier begrepen de hbo-Ad, de hbo-bachelor en de hbo-master opleidingen.

fieke analyse moeten plaatsvinden op tenminste de volgende doorstroomaspecten in alle schakels binnen de kolom:

- de vakinhoudelijke aansluitingen in de keten,
- de pedagogisch/didactische omslagen in de keten, in het bijzonder de gestage omslag van inductief naar deductief onderwijs in de trajecten vmbo-mbo-hbo en havo-hbo,
- de nieuwe leeromgevingen waaronder de veranderingen in de werkvormen, leermiddelen en benodigde leervaardigheden; eigen leeromgevingen voor onder meer de Ad-opleidingen,
- het managen van de verwachtingen van leerlingen en de daarop gerichte doorlopende en geïntegreerde loopbaan- en studiekeuzebegeleiding.

Er is meer dan voldoende onderzoeksliteratuur beschikbaar om bovenstaande vier aspecten op maat en domeinspecifiek uit te detailleren en keuzes te maken.

Analyseer ook waarom in de vervolgfase in de kolom studievertraging en uitval optreedt en handel er naar.

3.3 Samenwerking in de doorstroom op micro niveau

Onder aansluitdeskundigen in Nederland wordt algemeen ervaren dat de meest effectieve en duurzame doorstroomactiviteiten worden bereikt indien docenten en personeel uit voor- en vervolopleidingen gezamenlijk activiteiten ontwerpen en gezamenlijk uitvoeren.

Behalve de duurzaamheid van deze activiteiten is ook van belang te beseffen dat acties gericht op versterking van doorstroom en studiesucces nooit vanuit één sectordeel van de beroepskolom kan worden bereikt. Zowel aanleverend als ontvangend onderwijs dienen daarvoor de experts te leveren en zijn tevens verantwoordelijk voor de uitvoering van de gezamenlijke activiteiten.

Dat kunnen activiteiten zijn op het niveau van:

- het opstellen van een gezamenlijk kader voor een beroepskolomcurriculum,
- gezamenlijk uit te voeren projecten van vmbo-, mbo- en hbo-studenten,
- uitvoering van doorlopende loopbaan- en studiekeuzebegeleiding, inclusief het gezamenlijk ontwerpen en onderwijzen van loopbaancompetenties en hbo-doorstroomcompetenties, waaronder vereiste studievaardigheden,
- het samenwerken in de diverse generieke en domeinspecifieke Keuzedeel Voorbereiding hbo in het mbo,
- ontwikkeling van studiematerialen in docent-ontwikkelteams,
- het gezamenlijk uitvoeren van bijspijkeronderwijs voor knelpuntvakken.

3.4 Kwaliteitszorg

Maak afspraken over wat onder kwalitatief onderwijs wordt verstaan en hoe dat 'doorlopend' en samenhangend in de kolom bewaakt en bijgestuurd kan worden. Betrek ook de kwaliteit van de organisatie van de regionale samenwerkingsverbanden in de systematiek van de kwaliteitszorg van de deelnemende scholen.

...dat er in het hoger onderwijs zorgen en klachten leven over kwaliteit en schaalgrootte.

En dat het tegelijk niet ontbreekt aan de dynamiek, creativiteit en verbeelding die nodig zijn om de toekomst van het hoger onderwijs vorm te geven.

Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025, pag. 1

Over kwaliteit in termen van flexibiliteit, van talentontwikkeling en van beroepenveld-relevante diversiteit in hbo-uitstroomprofielen zijn al uitgangspunten geformuleerd.

De volgende onderdelen - die meer betrekking hebben op de kwaliteit van onderwijsleerprocessen in de beroepskolom en de organisatie ervan - kunnen binnen regionale samenwerking worden uitgewerkt in concrete activiteiten.

De kwaliteit van de interactie docent-student

Het gaat dan om de mate waarin docenten met leerling/studenten communiceren en elkaar informeren over de lopende onderwijsactiviteiten. Docenten (en overig personeel) hebben hoge verwachtingen van studenten, hebben weet van de voorkennis van alle studenten en handelen daarnaar, geven regelmatig en tijdig feedback op de leerresultaten van studenten en kunnen aangeven waarom leeruitkomsten van belang zijn en waar ze – in de opleiding en/of in de beroepsuitoefening – worden toegepast. Docenten toetsen hetgeen onderwezen is, en niet alleen de aanleg van de student.

Leerlingen en studenten besteden voldoende tijd aan de studie, zijn voldoende vasthoudend en gericht op samenwerking en geven tijdig aan wanneer iets niet wordt begrepen en vragen daarbij om feedback van de docent en/of loopbaanbegeleider.

Genoemde kwaliteitsaspecten worden (niet vrijblijvend) in het eigen schoolbeleid toetsbaar geconcretiseerd en in de regionale beroepskolom als leidraad voor een kwaliteitscultuur opgepakt. Zo ligt het voor de hand dat voor deze aanpak meer ruimte in de tijdsvergoeding voor een docent wordt bestaat – een maatregel die zich zonder meer zal terugverdienen.

Kwaliteitscriteria

Binnen de samenwerkingsverbanden worden streefnormen opgesteld die – mede – door de samenwerking moeten worden gerealiseerd. Bijvoorbeeld:

- De mate van tevredenheid van studenten en van docenten over de kwaliteit van de interactie en communicatie tussen docent/personeel en studenten.
- De percentages van studenten die een honoursprogramma willen/kunnen volgen, of willen doorstromen naar een WO-masteropleiding.
- Het maximum percentage omzwaaiers of uitvallers in een vervolgopleiding.
- De mate van tevredenheid van studenten over de inzet en de effecten van de doorlopende loopbaan- en studiekeuzebegeleiding.
- Opinies van studenten over onderwijskwaliteit en aansluitingen in de beroepskolom en over de gezamenlijk uitgevoerde docentactiviteiten.
- Het minimum percentage afgestudeerden dat direct in een baan op het beoogde niveau aan het werk kan.

Gedeelde onderwijskwaliteitszorg en -afspraken

De samenwerkingspartners zouden tenminste twee criteria kunnen opstellen die onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van de voor- en de vervolgopleidingen vallen en in beider kwaliteitszorgprogramma's een toetscriterium zijn.

Er kan een nieuw systeem van kolom-kwaliteitszorg ontstaan waarin de gedeelde criteria worden bewaakt mede via gemengde panels van aspirant doorstromers en studenten die in de vervolgopleiding al enige tijd doende zijn en via eigen opleidingscommissies.

Kenmerken van kwaliteitszorg bij organisatie van regionale samenwerking in de keten

In de keten is enerzijds sprake van onderkenning van autonomie, maar ook een 'uitgesproken' principe van wederzijdse afhankelijkheid. Wederzijds vertrouwen is daarvoor de basis. Het transparant communiceren over de doelen en strategieën binnen de eigen v(mb)o-, mbo- en hbo- en havo-instellingen kan dan functioneel worden benut en de doelen kunnen elkaar ver-

sterken. Aan de organisatie van effectieve samenwerking dienen toetsbare criteria te worden gesteld. Te denken valt aan:

- Gezamenlijk vaststellen van de doelen en de doelstellingen van de samenwerking, de regievoering, de inzet van personeel en het delen van de kosten en baten.
- Tijdig communiceren over veranderingen in de eigen onderwijsorganisaties en onderwijsinhouden, en over verantwoordelijkheden en beslissingsbevoegdheden binnen de deelnemende instellingen.
- Formuleren van wensen en eisen die gesteld worden aan de beschikbaarheid van informatie over leerlingenaantallen en onderwijsprogramma's van aansluitende opleidingen en van wensen en eisen betreffende de beschikbaarheid (en bespreekbare terugkoppeling) van leerresultaten van doorstromers.
- Opstellen van niet vrijblijvende regionale samenwerkings*convenanten* tussen de betrokken scholen uit de beroepskolom. Daarin wordt verwoord wat de beoogde doelen en doelstellingen zijn van de samenwerking alsmede de faseringen daarvan, welke activiteiten worden ontplooid en door wie, hoe de regievoering is geregeld, op welke wijze afspraken in de eigen kwaliteitszorgsystemen een plek hebben en hoe de kosten en baten worden verdeeld. Deze convenanten hebben de status van bestuurlijke samenwerkingsovereenkomsten tussen scholen en behoeven goedkeuring van de medezeggenschapsraden.

4. Adviezen over de rol van overheden

De overheid heeft de verantwoordelijkheid te zorgen voor een toekomstbestendig onderwijsstelsel dat kwaliteit, toegankelijkheid en doelmatigheid borgt. Ik wil deze verantwoordelijkheid meer vormgeven vanuit vertrouwen, waarin de student centraal staat, de docent weer eigenaar is van het onderwijsproces, de instelling ruimte krijgt voor vernieuwing en waarbij er een betere balans is tussen de baten en de lasten.

Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025, pag. 18

In het kort benoemen we een aantal voorwaarden waaraan voldaan zou moeten zijn bij (mentale en/of financiële) overheidsstimulering van regionale samenwerkingsverbanden en van landelijke kaders.

1. Het bestuurlijk en strategisch overleg tussen de branche-organisaties van het vo, het bve en het h(b)o behoeft stimulering. Versterking van de huidige bestuurlijke samenwerking en afstemming tussen de branche-organisaties zal de regionale samenwerking in de beroepsopleidingenkolom kunnen structureren, stimuleren en faciliteren. Gelet op de huidige geringe vormen van afstemming op collectief bestuurlijk niveau, gericht op inhoudelijke zaken, zijn initiatieven vanuit OCW van belang.
2. Meer direct gericht op concrete samenwerking binnen de regio geldt bovenstaande ook voor provincies en gemeenten – waarbij mede kan worden gedacht aan de verdere ontwikkeling van Regionale Associate Colleges.
3. Binnen het overleg met sociale partners, bijvoorbeeld binnen de A&O fondsen en de sectorkamers van de SBB, dient de problematiek in de beroepskolom aan de orde gesteld te worden en kunnen adviezen gegeven dan wel opgevraagd worden die bijdragen aan versterking van de doorstroom en flexibiliteit in de beroepskolom.
4. Vanuit het hoger onderwijs is het mede in het licht van de hier beschreven problematiek gewenst dat het hbo participeert in (het bestuur van) het SBB.
5. Bij financiële facilitering vanuit OCW van regionale samenwerkingsverbanden in de beroepskolom zouden de hier geadviseerde eisen omtrent de samenwerking kunnen worden gehanteerd als start- en evaluatiepunten.
6. OCW dient een informatienetwerk in te richten gericht op de uitwisseling en monitoring van initiatieven, procedures en uitkomsten van regionale samenwerkingsverbanden.
7. In de komende kwaliteitsafspraken met het hoger onderwijs dienen expliciet gevalideerde definities en kwaliteitscriteria voor studiesucces in de beroepskolom te zijn opgenomen.
8. Bij veranderingen in de structuur, de planning, de inhoud en de examinering van het onderwijs in het vmbo, mbo, havo en hbo, die de goedkeuring van de overheid behoeven dan wel tot wetwijziging leiden, dient een vaste paragraaf te zijn opgenomen van alle consequenties voor en effecten op de vooropleidingen en vervolgopleidingen van de aangegeven veranderingen. Deze paragraaf wordt in het beoogde overleg uit punt 1 aan de orde gesteld en van commentaar voorzien.
9. Eventuele financiële ondersteuning vanuit OCW aan alleen hogescholen gericht op het inrichten en uitvoeren van regionale samenwerkingsverbanden dienen ook besteed te (mogen) worden in het mbo- en vmbo-onderwijs. De beroepskolom kent immers een samenhangend en gelijkwaardig perspectief. Geadviseerd wordt echter om ook deze (aanvullende) financiële steun voor regionale samenwerking vmbo-mbo-hbo aan zowel vo-scholen, mbo-instellingen als hogescholen beschikbaar te stellen binnen de lumpsum-financiering.